

ratiocinamur et sapimus. In hac igitur suprema parte est lumen, quo distingimur a bestiis; estque hoc lumen derivatum a vultu Dei, quia id nos facit esse ad imaginem et similitudinem Dei. Et ex hoc lumine possunt intelligere primum viam iustitiae: lex enim naturalis scripta in corde, quam ne ipsa quidem delet iniquitas, docet non faciendum alteri quod nobis ab alii fieri nolumus; proinde non furandum, non moechandum, etc. Possunt etiam intelligere adiuti gratia Dei nonnumquam bonum consistere in assimilatione ad Deum: bonum enim imaginis est, quam simillimam esse exemplari. Ex hac autem cogitatione existit in voluntate ingens letitia, spes et amor erga Deum. Quid enim dulcius, quam cogitare se esse imaginem vivam rei infinitae pulchritudinis, et se exemplari suo omnipotenti esse charissimam? Quia vero non omnes hoc experiuntur, ideo David non ait: Dediti laetitiam in cordibus eorum; sed: « Dediti laetitiam in corde meo, » quod idem omnes iusti et pii dicere possunt. Parum autem refert, quod in Hebraeo habetur: *Signa super nos lumen vultus tui; et nos habemus: « Signatum est super nos lumen vultus tui; »* nam littere eadem, mutatis punctis, efficiunt, *signatum est*. Et hanc veram lectionem esse credimus, quia Septuaginta Interpretes melius noverant quomodo legendae essent illae litterae, quam Rabini posteriores, qui puncta addiderunt.

8. A FRUCTU FRUMENTI, VINI, ET OLEI SUI MULTIPLICATI SUNT.

Addit Propheta aliud argumentum ex quo possunt homines intelligere Deum esse auctorem omnium bonorum, quia videlicet ipse est, qui temporibus suis multiplicat fruges, et producit fructus omnes. Sic etiam B. Paulus Act. xiv: « Non sine testimonio reliquit semetipsum, dans pluvias, et tempora fructifera, replens cibo et laetitia corda nostra. » « A fructu, inquit, frumenti, vini et olei sui multiplicati sunt, » id est aucti sunt, sive creverunt in bonis temporalibus ob illorum trium praecipue fructuum abundantiam. Vox enim Graeca, *ἐξέβησαν*, quam Interpres reddidit, *multiplicati sunt*, significat etiam aucti sunt, sive creverunt, et sic exponendam esse docet etiam textus Hebraicus, ubi ad verbum habemus, *frumentum et vinum eorum multiplicata sunt*. Parum etiam refert, quod in Hebraeo non fit mentio

PSALMUS V.

V. v. — 1. In finem pro ea, quae hereditatem consequitur, Psalmus David.

2. Verba mea aurbis percipe, Domine, intellige clamorem meum.
3. Intende voci orationis meae, rex meus, et Deus meus.

olei: nam vel excoxit ea vox, vel Septuaginta Interpretes eam addiderunt explanationis gratia. Scriptura enim passim haec tria coniungere solet.

9. IN FACE IN IDIPSUM DORMIAM, ET REQUIESCAM.

Concludit Psalmum David dicens: Quidquid sit de aliis, quos ad amicitiam cum Deo exhortatus sum, ego omnino in Deo confidere, ac penitus conquirere volo. « Ego, inquit, in pace, » id est cum tranquillitate animi; « in idipsum, » id est conjunctim, pariter, simul; « dormiam et requiescam, » id est, securus cubabo ad dormiendum, et reipsa quietissima dormiam. Voces enim tam Hebraicae quam Graecae pro quibus habemus, *dormiam et requiescam*, significant proprie *jacebo*, sive *cubabo*, et *dormiam*. Sed non male noster Interpres verit, *dormiam et requiescam*, quia qui cubat, ut dormiat, dici potest dormire; et qui dormit, praesertim somno placido, dici potest requiescere. Possunt etiam haec referri ad futuram requiem in caelo: tunc enim vere summa pax erit ex unione cum Deo, et summa ac verissima requies. Illud in *idipsum*, quod frequentissime occurrit in Psalmis, in Hebraeo est *יְהוָה יְהוָה*, quod S. Hieronymus et alii vertunt *pariter*, sive *simul*; Septuaginta Interpretes ubique reddunt, *in idipsum*, id est in *idipsum*: sed idem est sensus; quia in *idipsum* idem est, quod conjunctim et simul. S. Augustinus per *idipsum* intelligit Deum, qui solus est semper idem ipse, aeternus et immutabilis, juxta illud, *Psalm. ct: « Tu autem idem ipse es: »* acula, et pia interpretatio, sed mystica, non literalis.

10. QUONIAM TU, DOMINE, SINGULARITER IN SPE CONSTITUISTI ME.

Reddit causam, cur velit in Deum projicere omnem sollicitudinem, sive cur in futuro saeculo in pace dormiturum et quietorum se dixerit. Ratio enim est, quoniam Deus verissimis et fidelissimis suis promissionibus cum in sola spe constituit, id est habitare fecerit. Id enim significat vox Hebraea et Graeca. Itaque vir justus et amicus Dei in sola spe divina habitat, tanquam in tutissima domo; agit quod potest pro vita praesenti et futura: at non confidit in propriis viribus, neque in ulla re creata, sed in Deo solo, et ideo non confunditur, securus dormit, et securus dormiet in saeculo futuro.

V. s. h. — Victori pro hereditatibus, Psalmus David.

- Verba mea audi, Domine, intellige mur meum.
Adverte ad vocem clamoris mei, rex mi Deus meus, quia te deprecor.

4. Quoniam ad te orabo: Domine, mane audies vocem meam.
5. Mane astabo tibi: et videbo quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.
6. Neque habitabit juxta te malignus: neque permanebunt injusti ante oculos tuos.
7. Odisti omnes qui operantur iniquitatem: perdes omnes qui loquuntur mendacium. Virum sanguinum et dolosum abominabitur Dominus.

8. Ego autem in multitudine misericordiae tuae,

Introibo in domum tuam, adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo.

9. Domine, deduc me in iustitia tua: propter inimicos meos dirige in conspectu tuo viam meam.

10. Quoniam non est in ore eorum veritas: cor eorum vanum est.

11. Sepulcrum patens est guttur eorum, linguis suis dolose agebant: judica illos, Deus.

Decidant a cogitationibus suis, secundum multitudinem impietatum eorum expelle eos, quoniam irritaverunt te, Domine.

12. Et laetentur omnes, qui sperant in te; in aeternum exultabunt, et habitabis in eis.

Et gloriabuntur in te omnes, qui diligunt nomen tuum, 13. quoniam tu benedices justo.

Domine, ut scuto bonae voluntatis tuae coronasti nos.

Domine, mane audies vocem meam, mane preparabor ad te, et contemplanbor.

Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es, nec habitabit juxta te malignus.

Non stabunt iniqui in conspectu oculorum tuorum, odisti omnes operantes iniquitatem.

Perdes loquentes mendacium, virum sanguinum et dolosum abominabitur Dominus.

Ego autem in multitudine misericordiae tuae introibo in domum tuam, adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo.

Domine, deduc me in iustitia tua propter insidiatores meos, dirige ante faciem meam viam tuam.

Non est enim in ore eorum rectum: interiora eorum insidiae: sepulcrum patens guttur eorum, linguam suam laevificant.

Condemna eos, Deus, decidant a consiliis suis, juxta multitudinem scelerum eorum expelle eos: quoniam provocaverunt te.

Et laetentur omnes, qui sperant in te, in perpetuum laudabunt: proteges eos, et laetabuntur in te qui diligunt nomen tuum.

Quoniam tu benedices justo, Domine, ut scuto placibilitatis coronabis eum.

Argumentum. — Canticum matutinum, Absalonicae seditionis tempore, ut plerique putant, compositum. Censet Hengstenberg supervacaneum esse, aeque ac difficile, investigari ad quem praecise temporis articulum referendus sit hic Psalmus, siquidem in eo David, non tam suo, quam iustorum in genere nomine loquitur. Strophae tres, vers. 3-5: Opem tuam, o Jova, invoco; vers. 4-8: Eam spero, neque enim ferre potes, quales sunt qui me vexant, homines impios, ego vero te pie colo; vers. 9-13: Defende me a pessimis istis hominibus, eosque de statu suo devota.

1. Praecentori, ad tibias, carmen Davidis.
2. Attende ad sermones meos, Jova, percipe meum gemitum.
3. Aurem praebere voci clamoris mei, mi rex et mi Deus, nam ad te precor.
4. Jova, mane audis vocem meam; mane adparo me ad te, et speculor.
5. Neque enim Deus qui improbitate delectetur, tu es, nec apud te habitat malignus.
6. Non subsistunt vesani ante oculos tuos; odisti omnes maleficos.
7. Perdis loquentes mendacia; virum sanguinis et fraudis abominatur Jova.

8. Ast ego per magnam tuam bonitatem domum tuam ingredior,
ad templum tuum sanctum adoro in timore tuo.
9. Jova, duc me in justitia tua propter insidiatores meos,
complana ante me viam tuam.
10. Nam in ore ejus (eorum) nihil est veri,
intimum eorum pravitatis,
sepulcrum apertum guttur eorum,
lævem faciunt suam linguam.
11. Inbe eos pœnas luere, Deus : consiliis suis excidant,
ob multitudinem delictorum suorum detruide eos,
quoniam rebellaverunt in te.
12. Et lætentur omnes qui tibi confidunt,
in perpetuum jubilent, et tu protegas eos,
et exsultent in te omnes qui amant nomen tuum!
13. Nam tu pius fortunatus, Jova;
gratia, tanquam clypeo, circumdas eum.

NOTE.

Vers. 1. *Ad tibias*, a *ללל* *perdidit* : ita post Chaldaeorum recentiorum plerique. Hitzig censet *ללל* indicari carmen quoddam, cujus ad numeros Psalmus hic cani debebat. Hengstenberg cum veteribus verit *super hereditatibus*, ut hoc Psalmo tum justorum tum improborum *sors* describatur. Vers. 2. *Gemitum*, internum sensum; alii *astum*, vel *meditationem*.—Vers. 4. *Adparo me*, excubias ago, et circumspecto, auxilium tuum expectans. Alii, *adparo*, dispono *preceam meam*.—Vers. 5. Est *litotes*, qualis *Odysseus* XV, 83.—Vers. 6. *Vesani*; Hengstenberg, *superbi, gloriantes*.—Vers. 8. *Ingređior*, vel *ingrediar*, gratias tibi, eversis tuo auxilio hostibus, reddidurus. *Ad templum*, gall. *à ton saint temple*, non in templo; intelligitur locus in quo tum erat arca, ita vocatus I *Sam.* 1, 9; in 3, quo nonnisi Levitæ et sacerdotes intrabant. *In timore tuo*, pio et reverenti animo; alii, *propter tui reverentiam*, ut parallelismus cum *per magnam bonitatem tuam* melius servetur.—Vers. 9. *In justitia tua*; Maurer, *in justitia quam tu a me exigis*, ne si faciam aliiquid legi divine contrarium, insidiatores me perendi occasione nanciscantur : ita quoque Vatablus. Mellius Hengstenberg, *in justitia tua*, qua scilicet Deus innocentes adversus vim violentorum injustam defendit : qua explicatio congruit cum *et nam* in vers. seq. *Tuam*, qua tu me incedere jubes.—Vers. 10. *Guttur eorum* profert verba pestilentia et mortifera, ut sepulcrum apertum; alii : Ut facile creaturam in sepulcrum apertum, ita, nisi caveant, homines blanditiis eorum seducuntur : ita Ewaldus.—Vers. 11. *Detruide eos* in exitum.—Vers. 12. *Lætentur*, etc., alii *lætabuntur*, etc., eodem sensu. *In te*, de te tuoque auxilio. *Nomen tuum*, i. e. te.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS V.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem pro eo, quæ hereditatem consequitur, Psalmus David.

Hic titulus varie exponitur, propterea quod in Hebræo quedam vox est, *נחלת*, quam Rabbinæ, et quæ Rabbinos sequuntur, significare volunt instrumentum musicum. Sed a Catholicis omnino rejiciendi sunt, cum S. Hieronymus hebraice lingua peritissimus vererit, pro *hereditatibus*; et Septuaginta adhuc peritiores, et quibus lingua Hebræa patria erat, vertunt, pro *ea quæ hereditatem consequitur*. Et verba ipsa Hebræica hæc in interpretatione omnino recipiunt, siquidem *נחל* *nachal* hereditate significat; *נחלות* *nachalot*, hereditates; *נחלת* *nachelot*, eam quæ hereditat. Credibile igitur est textum Hebræicum diuturnitate temporis una, vel altera littera immutatum peperisse hæc varietates : sed in re dubia Septuaginta Interpretibus fides habenda est magis, quam recentibus Rabbinis, præsertim cum S. Hieronymus versio magis faveat Septuaginta, quam Rabbinis. Igitur hic Psalmus compositus est in *perpetua Ecclesia*, quæ hereditatem salutis æternæ quotidie in suis membris consequitur, et in fine mundi tota

consequatur. Quia vero Ecclesia pro meliore sua parte, similis est columbæ, quæ perpetuo gemit, et innocentiam custodit, ideo in hoc Psalmo columbæ et filicum excrescus, partim erat, partim peccatiua detestatur. Quod ipsum facere debent omnes, qui pertinet ad columbam; sic enim inquitur Deo, in quo consistit hereditas, si oratione trahimus Deum ad nos, et puritate vite propinquamus ad Deum.

EXPLICATIO PSALMI.

1. VERRA MEA AURIBUS PERCIPE, DOMINE, INTELLEGE CLAMOREM MEUM.

2. INTENDE VOCI ORATIONIS MEÆ, REX MEUS, ET DEUS MEUS.

Tribus modis fieri potest ut aliquis non audiat ab aliquo : vel quia ille non percipit sonum verborum, vel quia non percipit significationem eorumdem verborum, vel quia non attendit intentus aliis rebus. Deus quidem omnia percipit, et intelligit, et semper attendit : sed dicitur aliquando non percipere, vel non intelligere, vel non attendere, quia sic orantem contemnit, ac si non perciperet, vel non intelligeret, vel non attenderet. Ideo sanctus Propheta, oraturus Deum, initio postulat ut Deus percipiat, intelligat et attendat. Porro Deus orantem contemnit, ac si non perciperet sonum verborum, quando is, qui orat, ita distrahitur, ut nec ipse verba sua percipiat; vel ita frigide orat, ut oratio sursum ascendere non possit. Tunc vero Deus ita se habet, ac si non intelligeret quid petatur, quando is qui orat nec scit quid petat, petens ea quæ sibi non sunt utilia, etiamsi attente et ferventer orat, atque adeo clamet. Tunc denique Deus similis est non attendenti, quando orans non est dignus, qui audiat, vel quod sine debita humilitate, fiducia, aliisque debitis circumstantiis orat, vel quod sit peccator, et de penitentia nondum cogitare inciperit. Propheta igitur miro artificio a Spiritu Sancto edoctus, orat Deum pro dono bene orandi, videlicet ut detur ei sic orare, ut opus est, ad hoc ut Deus non repellat orationem, sed percipiat sonum, intelligat clamorem, et intendat orationi. Addit autem, *rex meus*, ut facilius impetret : solet enim bonus rex audire populum suum; adjungit vero, et *Deus meus*, ut ostendat se non solum esse populum Dei quasi regis, sed etiam creaturam ejus, et in omnibus ab eo pendere, et sine eo nihil.

3. QUONIAM AD TE ORABO, DOMINE, MANE EXAUDIS VOCEM MEAM.

Reddit rationem cur petierit audiri a Domino : quoniam, inquit, ad te orabo, id est, quia studium meum præcipuum futurum est oratio, ideo tam sollicitus sum de auditione. Et quia studium orandi non solum est mihi præcipuum, sed etiam primum, ideo summo mane antequam aliud ullum opus aggrediar, tu, Domine, audies vocem meam : nulli enim loquar antequam tibi. « Tu labia mea aperies, et os meum annuntiabit laudem tuam, » ut dicitur *Psalm.* I.

4. MANE ASTABO TIBI, ET VIDEO, QUONIAM NON DEUS VOLENS INIQUITATEM TU ES.

Non solum, inquit, mane orabo, sed etiam adstabo tibi, id est, conabor me præsentem tibi exhibere; et contemplanor (id enim sonat vox Hebræa) in illo silentio matutino, antequam irruat turba negotiorum hujus vite. Materia vero præcipua contemplationis meæ erit considerare, nihil magis odisse, quam peccatum; innocentiam, et justitiam tibi summpere gratam esse, cum tuis lux, et justitia, et ideo si tibi placere vult, innocentiam et justitiam mihi sectandam esse, et iniquitatem odio habendam.

5. NEQUE HABITABIT JUXTA TE MALIGNUS, NEQUE PERMANEBUNT INJUSTI ANTE OCVLOS TUOS.

Non solum Deus non vult iniquitatem, sed neque vult homines iniquos : ideo « non habitabit, inquit, juxta te malignus, » id est, non propinquabit tibi jure amicitiae; « neque permanebunt injusti ante oculos tuos, » id est, non diu respiciet oculo clementiæ iniquos. Nunc enim Deus respicit etiam injustos oculo clementiæ, id est, non concedit multa temporalia bona, sed hoc non diu durabit. Brevi enim projiciet illos a facie sua in æternum interitum.

6. ODISTI OMNES QUI OPERANTUR INIQUITATEM : PERDES OMNES, QUI LOQUUNTUR MENDACIAM.

7. VIRUM SANGUINUM, ET DOLOSUM ABOMINABITUR DOMINUS.

Non solum Deus non vult iniquitatem; nec solum non vult amicitiam cum iniquis, sed illos odit, et perdere vult, ac re ipsa perdit; et quoniam peccata committuntur opere, verbo et cogitatione, sive desiderio, ideo singula Psalmus enumerat, primo operantes iniquitatem, secundo loquentes mendaciam, quod de pernicioso intelligitur; tertio virum sanguinum, id est crudelium, sanguinis appetentem; et dolosum, id est, qui dolos meditat, et struit.

8. EGO AUTEM IN MULTITUDINE MISERICORDIÆ TUE INTROIBO IN DOMUM TUAM, ADORABO AD TEMPLUM SANCTUM TUUM IN TIMORE TUO.

Dixerat Propheta, matutino tempore se contemplaturum quantopere Deus peccatum et peccatores aversetur. Exponit nunc tractum contemplationis, ac dicit : « Ego autem in multitudine misericordiæ tuæ, » id est confusus in multa misericordia tua, non in viribus meis, ut evitem omnia peccata, « introibo in domum tuam, »

que est domus orationis; « et adorabo ad templum sanctum tuum, » id est, prosternar coram tabernaculo tuo; « in timore tuo, » timens ac tremens implorabo auxilium tuum.

9. DOMINE, DEDUC ME IN JUSTITIA TUA, PROPTER INIMICOS MEOS: DIRIGE IN CONSPPECTU TUO VIAM MEAM.

Hæc est oratio, qua orat in domo Dei, videlicet, ut Deus eum deducat in justitia sua, id est ut eum ducat per semitas justitiæ faciendo illum implere omnia mandata divina, et sic vitare omnia peccata, et quod idem est, dirigat in conspectu suo viam ejus, id est faciat eum ambulare per viam rectam, Deum semper præ oculis habendo. Id vero potissimum orat propter inimicos, sive (ut habetur in Hebræo) propter insidiatores suos; necessarium enim est divinum auxilium dirigens et protegens, præveniens et subsequens propter multitudinem hostium, qui nobis insidiantur, et ad peccata pertrahere conantur, sive ii demones sint, sive homines terrentes, vel allicientes. Vocat enim inimicos, omnes, qui impediunt viam salutis, etiamsi aliqui amicissimi videantur; nam « inimici hominis domestici ejus, » ut est apud *Matth.* cap. x. Parum autem refert, quod in Hebræo habetur: *Dirige in conspectu meo viam tuam*, quomodo etiam haberi in editione Septuaginta interpretum testatur S. Hieronymus, in epist. ad *Suniam et Fretellan.* et in nostro Græco et Latino: *Dirige in conspectu tuo viam meam*. Nam sensus in idem recidit, sive dicas secundum Hebræos codices: *Dirige in conspectu meo viam tuam*, id est, fac ut inveniam et videam viam tuam rectam; sive secundum Græcos et Latinos: *Dirige in conspectu tuo viam meam*, id est, fac ut ambulem coram te per viam rectam. Semper enim petitur gratia incedendi per viam mandatorum Dei.

10. QUONIAM NON EST IN ORE EORUM VERITAS: COR EORUM VANUM EST.

11. SEPULCRUM PATENS EST GUTTUR EORUM, LINGUIS SUIS DOLOSE AGEBANT.

Reddit rationem, cur velit auxilium contra inimicos insidiantes, quia videlicet illi nihil intendunt, nisi decipere, et difficile est insidias eorum vitare. « Non est, inquit, in ore eorum veritas, » quia si terrent, decipiunt, persuadentes fugam exigui mali, ut inducant in maximum malum; si allicunt, decipiunt, persuadentes prosecutionem exigui boni, ut adducant in jacturam summi boni. « Cor eorum vanum est » intus, et extra reversi sunt: non sapiunt, nec appetunt nisi vana, ideo non possunt loqui nisi vana. Idem autem repetit in versu sequenti, sed ordine mutato; nam quod dixerat: « Cor eorum vanum est, » repetit, dicens: « Sepulcrum patens est guttur eorum; » et quod dixerat: « Non est in ore eorum veritas, » repetit dicens: « Linguis suis do-

lose agebant. » Itaque cum dicitur guttur *sepulcrum patens*, significatur, guttur, seu os, et linguam, quæ sunt instrumenta loquendi, esse quasi os sepulcri; interiora vero sepulcri esse animam sive cor, ubi sunt desideria, et cogitationes horridæ, et fetentes, quasi cadavera putrefacta, unde exhalat fætor verborum mortiferorum. Et ideo addit: « Linguis suis dolose agebant, » hoc est, non solum falsa dicunt inimici mei, quia non est in ore eorum veritas, sed etiam dolosa, quia sub specie boni persuadent mala. In Hebræo est, *linguis suis blandiuntur*, quod in idem recidit.

12. JUDICA ILLOS, DEUS, DECIDANT A COGITATIONIBUS SUIS; SECUNDUM MULTITUDINEM IMPIETATUM EORUM EXPELLE EOS, QUONIAM IRRITAVERUNT TE, DOMINE.

Propheta est potius quam imprecator; significat enim Psalmus fore, ut inimici justorum, non solum non admittantur ad hereditatem, de qua in titulo Psalmi, sed condemnentur ad æternas pœnas, et nihil obtineant eorum, que moluntur. « Judica illos, » id est judicabis, vel, ut significantius habent Hebræa, *condemnas illos*. « Decidant a cogitationibus suis, » id est frustrabuntur spes sua, qua sperabant se subvertere posse electos. « Secundum multitudinem impietatum eorum expelle eos, » id est, pro meritis suis expellentur ab hereditate in tenebras æternas. « Quoniam irritaverunt te, Domine, » id est, quoniam dum hominibus se nocere existimaverunt, non homines offenderunt, sed Deum, juxta illud: « Non te abjecerunt, sed me, » *1 Reg. viii*; et: « Non es mentitus hominibus, sed Deo, » *Act. v*.

13. ET LETABUNTUR OMNES QUI SPERANT IN TE: IN ÆTERNUM EXULTABUNT, ET HABITABIS IN EIS.

14. ET GLORIAMUR IN TE OMNES, QUI DICUNT NOMEN TUUM: QUONIAM TU BENEDICES JUSTO.

15. DOMINE, UT SCUTO BONÆ VOLUNTATIS TUÆ CORONASTI NOS.

Hic prædicat felicissimam hereditatem electorum, quibus titulus Psalmi eam promiserat. Ac primo invitat justos ad lætitiã, ob spem bonam futurorum. « Letentur omnes, qui sperant in te, » id est, etsi nunc in labore certaminis justi sperant, tamen letentur in spe, qui non sperant in vanitatibus, sed in Deo vero, et in tempore suo in æternum exultabunt laudantes Deum, qui habitabit in eis, id est, *super eos ad modum tentorii*, ut in Hebræo legitur; proinde ipsi in Deo erunt, et est Deus in eis, et erit Deus omnia in omnibus. Hæc autem exultatio, et laus, quasi exterior, nascetur ex interna immensa lætitiã et gloria. Nam « gloriabuntur in te, » o Deus, « omnes qui diligunt nomen tuum, » id est omnes vere justi. Charitas enim est, quæ justos et amicos, et filios Dei facit. Gloriabuntur autem, « quoniam tu benedices justo, » id est, unicuique justo benedices, et

benedicendo benefacies, reddendo eis coronam gloriæ, quam merentur. Et quoniam radix omnium bonorum est benevolentia Dei, qui nos elegit ante mundi constitutionem, cum ex illa procedat vocatio, justificatio, merita bona, et ipsa glorificatio; ideo conclusit: « Domine, ut scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos, » id est, confileor tibi, Domine, omnia nostra bona inde manare, quia beneplacitum tuum, sive gratia tua

nos complexa est, et undique protexit, ut sentum protegere soleat milites. Cui simile est illud *Psalmi*: « Qui coronat te in misericordia, et in misericordia rationibus. » Verbum Hebræum ambiguum est, quoad pronomen. Nam verti potest, *coronasti eum*, id est justum, cui benedixisti, et sic vertit S. Hieronymus. Potest etiam recte verti, mutatis punctis, *coronasti nos*, ut verterunt Septuaginta: sed sententia est omnino eadem.

V. v. — 1. In finem in carminibus, Psalmus David, pro octava.

2. Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me.

3. Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum: sana me, Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea.

4. Et anima mea turbata est valde: sed tu, Domine, usquequo?

5. Convertere, Domine, et eripe animam meam: salvum me fac propter misericordiam tuam.

6. Quoniam non est in morte qui memor sit tui: in inferno autem quis confitebitur tibi?

7. Laboravi in gemitu meo, lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo.

8. Turbatus est a furore oculus meus: inventavi inter omnes inimicos meos.

9. Discedite a me omnes qui operamini iniquitatem, quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei.

10. Exaudivit Dominus deprecationem meam, Dominus orationem meam suscepit.

11. Erubescant, et conturbentur vehementer omnes inimici mei: revertantur et erubescant valde velociter.

Argumentum. — Nihil in hoc Psalmo deprenditur, ait Hengstenberg, quod tituli fidem, *Carmen Davidis*, evertat. Quo autem tempore editus sit, vix certo definitur potest. Verosimile est, Davidem in gravissimas calamitates tunc incidisse, tum ex hostibus, tum ex morbo. Strophæ tres, vers. 2-4: Quosque, Jova, patiere me tantis coactuari miseriis? Vers. 5-8: Porro, nisi succurras; vers. 9-11: Spero firmiter, preces meas futuras esse ratas.

1. Præcentori, fidibus, ad modum instrumenti Scheminiith, Davidis carmen.

2. Jova, ne in ira tua punias me, neque in æstu tuo me castiges.

3. Miserere mei, Jova, nam tabesco; sana me, Jova conquassata sunt ossa mea.

V. s. h. — Victori in cantibus super octava. Psalmus David.

Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me.

Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum ego: sana me, Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea.

Et anima mea conturbata est valde: et tu, Domine, usquequo?

Reverte, Domine, erue animam meam, salva me propter misericordiam tuam.

Quoniam non est in morte recordatio tui: in inferno quis confitebitur tibi?

Laboravi in gemitu meo: natate faciam tota nocte lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo.

Caligavit præ amaritudine oculus meus: consumptus sum ab universis hostibus meis.

Recedite a me omnes qui operamini iniquitatem, quia audivit Dominus vocem fletus mei.

Audivit Dominus deprecationem meam, Dominus orationem meam suscepit.

Confundantur et conturbentur vehementer omnes inimici mei: revertantur et confundantur subito.

COMMENTARIA IN PSALMOS.

4. Et anima mea conquassata est valde; et in Jova, quousque.....?
5. Revertere, Jova, libera animam meam; serva me pro insigni tua gratia.
6. Nam non est in morte tua memoria; in Orco quis te laudet?
7. Fessus sum gemitu meo, omni nocte lectum meum madefacio, lacrymis meis stratum meum humecto.
8. Maruit præ mœrore oculus meus, senui propter omnes adversarios meos.

9. Recedite a me *insectando*, omnes vos facinorosi; nam audiit Jova vocem fletus mei.
10. Audiit Jova supplicationem meam, Jova precationem meam suscipiet.
11. Pudore afficientur et percellentur valde omnes hostes mei, revertentur, pudore afficientur repente.

NOTÆ.

Vers. 1. *Ad modum Scheminith*, i. e. fidium gravioris soni. Alii, *ad octavam*, puta gravioris soni. — Vers. 3. *Tabesco*, languidus factus sum. *Conquassata*, et quasi soluta. *Ossa*, que sunt totus corporis fundamentum, pro *loto corpore*. — Vers. 4. *Quousque* in tantis miseris esse sines? — Vers. 5. *Revertere*, jam non a me aversus. — Vers. 6. *Memoria* et celebratio. *Orco*, animarum post mortem loco, quem Hebræi vates sibi fingunt a societate hominum in hoc mundo prorsus separatam, eundemque tristem, tenebrososum, in quo perpetuum sit silentium; qualis revera erat ante Christum passum. — Vers. 7. *Gemitu meo*, gemendo. *Omni*; Rosenmullerus, *tota*. Cf. *Odys.* XVII, 102 seq. — Vers. 8. *Mœrore*; alii, *indignatione*. — Vers. 11. *Percellentur* spe interitus mei frustrati. *Revertentur*, re infecta.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS VI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem in hymnis pro octava, Psalmus David.

Quod dicitur, pro octava, vel, ut habetur in Hebræo, *ליל השמיני* *lil hasheminith*, super octavam, videtur esse genus citharæ habentis octo chordas, vel aliquid simile. Nam in priore libro *Paralit.* cap. xv, ubi describuntur varia instrumenta, quibus canendi erant Psalmi, inter alia ponitur cithara super octavam. Non est tamen repudiandum, quod communiter dicitur, per octavam hoc loco significari diem ultimi judicii, quæ erit octava, quia sequitur post sex dies laboriosos hujus vite, et post septimanam quietis animarum. Hic enim Psalmus est primus illorum septem, qui ad penitentiam pertinent. Neque verisimile est, quod Babini, et alii, quædam dicunt, hunc Psalmum compositum fuisse a Davide pro sanitate corporis recuperanda, quam videlicet amisisset ob adulterium et homicidium perpetratum. Scriptura enim satis declarat in II lib. *Regum*, quam penam exegerit Deus a Davide propter illius peccati reatum: neque usquam meminit morbi corporalis. Sed neque Ecclesia ab antiquissimis temporibus inter penitentiales hunc Psalmum, et primo etiam loco numerasset, nisi proprie, et ad litteram ad penitentiam pertineret. Itaque argumentum hujus Psalmi erit oratio peccatoris timentis divinum judicium, et ad reconciliationem aspirantis.

EXPLICATIO PSALMI.

1. DOMINE, NE IN FURORE TEO ARGUAS ME, NEQUE IN IRA TUA CORRIPIAS ME.

Substitutio est hæc vere penitentis et contriti, qui

super omnia peccatum odit. Nam tunc Deus arguit, id est accusat, et corripit peccatorem in ira et in furore, quando non castigat ut salvet ex amore paterno, sed castigat ut perdat, ac justitiam

PSALMUS VI.

satisfiat. Quod facit in hac vita, quando percit caecitate et obstinatione, ut sit peccatum poena peccati: in alia vero, quando perdit in gehennam. Iste igitur concussus horrore, et timens abyssum judiciorum Dei, non recusat flagellum poenarum, quæ non separant a Deo, sed compellunt ad Deum; sed horret malum illud super omnia vere horrendum, id est tradi in desideria cordis sui, in passionem gnominæ, obdurari et excrari, et tandem in æternum separari a facie Dei. Porro ita et furor pro eodem hoc loco accipiuntur, sicut etiam argui et corripi: est enim (ut alias adnotavimus) familiare Prophetis id ipsum bis repetere, explicandi, vel inculcandi gratia.

2. MISERERE MEI, DOMINE, QUONIAM INFIRMUS SUM: SANA ME, DOMINE, QUONIAM CONTURBATA SUNT OSSA MEA.

Ad perveniendum ad Deum, ut non in furore arguat, adducit ponens David aliquot argumenta; ac primum sumit ab infirmitate sua, quasi dicat: Non respicias, Domine, peccata mea, ut offensas tuas, sed ut miserias et ægritudines meas; proinde non punias, ut iudex, sed ex misericordia ad sanandum, non ex justitia ad pendendum. Vere enim peccata miseris sunt, et quo sunt magis ex malitia commissa, eo sunt majores miseris; et quo minus nos ea cognoscimus et timemus, eo miseriores sumus. Ergo, inquit, « miserere mei, quoniam infirmus sum, » id est, respice misericorditer peccata mea, quæcumque illa sint, ut ægritudines et morbos anime mee, quæ me debilem et imbecillum reddiderunt. « Sana me, Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea. » Idem repetit aliis verbis. Deus enim, si miseretur, miseriam tollit, et proinde sanat, atque ita idem est, « miserere mei » et « sana me. » Idem quoque est, « quoniam infirmus sum, » et « quoniam conturbata sunt ossa mea: » per ossa enim significatur robur, ac fortitudo; et tunc dicuntur ossa conturbari, quando fortitudo nutat, et robur frangitur, ac debilitatur. Poterant autem verba Græca et Hebraica sic etiam reddi: *Tremuerunt*, sive *tremefacta sunt ossa mea*.

3. ET ANIMA MEA TURBATA EST VALDE; SED TU, DOMINE, USQUEQUO?

Alterum argumentum ducit a cognitione proprii peccati, sicut in *Psalm.* I: « Quoniam iniquitatem meam ego cognosco. » Dicit igitur: Non solum miser sum, sed etiam miseriam meam agnosco, ac propterea anima mea se ipsam tam reformem ac miseram aspiciens, et horrens, turbata est valde, et commotilla salubriter, impatiens efficitur, et clamat: « Sed tu, Domine, usquequo » non misereris, non sanas? Habet vero magnam emphasis, illud, *usquequo*, sine alio verbo. Significat enim prolatum esse ab anima turbata, et non valente integram formare sententiam.

4. CONVERTERE, DOMINE, ET ERIPE ANI MEAM: SALVUM ME FAC PROPTER MISERICORDIAM TUAM.

Hoc est argumentum tertium, quod a misericordia sumitur. « Convertere, » inquit, id est respice me. Nam respectus Dei est causa omnium honorum nostrorum. « Convertere faciem tuam, et salvi erimus. » Et alibi, *Psalm.* XXXIX: « Avertisti faciem tuam, et factus sum conturbatus. » Respicit Dominus Petrum, et flevisi amaro. Et Jacobus, cap. 1, ideo vocat Deum *patrem luminum*, quia sicut sol aspectu suo illuminat, calefacit, vivificat corpora, sic Deus respiciens oculo pietatis, illuminat, accendit, vivificat animas. « Et eripe animam meam, » id est, edue de fovea, in quam cecidit; eru de laqueo venantium, quo capta et irrefleta tenetur; eripe de manibus inimicorum, quibus tradita est propter peccatum. « Salvum me fac, » id est, libera ab imminente damnatione ad infernum. Nam proprie salvare est liberare ab imminente mortis periculo. Notandum est autem ordo. *Primo*, Deus convertitur ad nos, ac nos respicit gratia sua. *Secundo*, nos convertimur ad illum, et sic anima eruitur a culpa. *Tertio*, liberati a culpa, salvamur a periculo imminenti damnationis. Hoc autem totum, quod fit in actu justificationis, non fit per ulla nostra merita precedentia (quid enim meretur impius, nisi poenam?); sed per misericordiam Dei; ideo addit « propter misericordiam tuam, » quasi dicat: Audeo petere tam ingens donum, non quia dignus sum, sed quia tu misericors es.

5. QUONIAM NON EST IN MORTE QUI MEMOR SIT TUI: IN INFERNO AUTEM QUI CONFITEBITUR TIBI?

Est hoc argumentum quartum a gloria Dei desumptum. Peto, inquit, non argui in furore, quia si ita fieret, ad mortem æternam sine dubitatione damnarer, et sic periret ex parte memorie tua et laus tua. Damna siquidem ad gehennam, non recordantur Dei, ut eum laudent, neque ullus est in inferno, qui confiteatur Domino, id est laudet Dominum, conitendo ejus beneficia et mirabilia. Qui hunc locum intelligunt de morte corporali, et per infernum intelligunt sepulcrum, et sensum esse volunt, quod mortui in sepulchris jacentes Deum non laudat neque ejus memores sunt, cum nihil sentiant, allegant verba Ezechie apud *Isaiam* cap. XXXVIII: « Quia non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te; » et satis constat Ezechiam petivisse liberari a periculo mortis corporalis. Sed profecto locus etiam Ezechie debet intelligi de morte æterna, ac de inferno damnatorum. Nam tametsi Ezechias timebat mori corporaliter, timebat etiam mori in æternum, et cantavit canticum illud gratias agens Deo, quia intellexit ex dono corporalis sanitatis, tanquam ex signo divinæ benevolentie, sibi remissa fuisse peccata, et liberatum se esse a peri-

culo gehennæ, unde ait: « Tu autem eruiisti animam meam, ut non periret; projecisti post tergum tuum omnia peccata mea, quia non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te; non expectabunt qui descendunt in lacum veritatem tuam. » Et sane si de morte sola corporali hæc intelligerentur, valde exilia essent argumenta. Nam etsi mortui corporaliter, et in sepulcro jacentes non laudent Deum, tamen animæ eorum vivunt, et Deum laudant; et ipsa etiam corpora in sepulcro expectant veritatem Dei, id est fidelitatem Dei de promissa resurrectione. Soli illi sunt qui descendunt in lacum æternæ damnationis, qui non expectant veritatem Dei, neque Dei recordantur in bonum, neque laudant, aut unquam laudabunt: atque ita hunc locum Ezechie intelligit S. Hieronymus in Commentario Isaie, et alii Patres.

6. LABORAVI IN GEMITU MEO, LAVABO PER SINGULAS NOCTES LECTUM MEUM, LACRYMIS MEIS STRATUM MEUM RIGABO.

Quintum argumentum ducit Propheta a fructibus dignis penitentiae. Nam, ut Apostolus dicit, I Cor. xi: « Si nos ipsos dijudicaremus, non utique iudicaremur, » id est, si nos ipsos damnaremus et puniremus, non damnaremur, nec puniremur a Domino. Parcit enim Deus iis, qui sibi non parent. Dicit igitur se non solum intelligere et detestari peccatum suum, sed etiam pro viribus punire et puniturum. « Laboravi, inquit, in gemitu meo, » id est, tam ingenti fletu peccata mea deploravi, ut fatigatus sim, nec tamen adhuc cesso. Nam « lavabo per singulas noctes lectum meum, » id est, singulis noctibus vice somni et quietis, ubertim peccata deflebo, et lacrymis stratum rigabo. Notanda est hoc loco abundantia et diuturnitas lacrymarum. Nam pro verbo *lavabo*, in Hebræo est, *אשח* *asche*, *natare factam*, ut etiam vertit S. Hieronymus; et ipsum etiam Latinum *lavabo* non significat effusionem paucarum guttarum, sed tantam copiam, ut is lectus lavari possit. Vox etiam *rigabo* insinuat ingentem copiam lacrymarum decurrentium instar rivuli. Illud autem, *per singulas noctes*, in Hebræo ambiguous est. Nam significare potest, per totam noctem, et sic vertit S. Hieronymus; potest etiam significare, in omni nocte, et sic acceperunt Septuaginta: utrumque mirabile est, et fortasse utrumque verum simul, id est, quod longo tempore singulis totis noctibus lacrymas copiosissimas fuderit. In quo speculo intueri se deberent, qui plurima et gravissima peccata committunt, et vix paucas lacrymas guttas emittere valent, cum remissionem a Deo quaerunt.

7. TURBATUS EST A FURE OCLUS MEUS, INVENTERAVI INTER OMNES INIMICOS MEOS.

Perlinent hæc ad effectum indicandum maxime illius profusionis lacrymarum. Nam in He-

bræo pro *turbatus est*, habetur *caligavit*, *seu* *corrosus est oculus meus*, ut sensus sit: oculus meus propter furorem et indignationem meam contra turpitudinem peccati, a fletu nullo corrosus caligavit, et turbatus est. Quod autem sequitur, *inverteravi*, in Hebræo refertur ad oculum, et est tertia persona, inverteravi: tamen quia non solum Septuaginta, sed etiam S. Hieronymus vertit in prima persona, inverteravi, sive consumptus sum, credibile est lectionem Hebraicam nonnihil ab eo tempore immutatam, ut in voce *התעבתי* *hatecha* desit unum *ת* in fine, et loco *ת*, debet esse *ה*, et legendum sit *התעבתי* *hatachi*, quæ mutatio facillime accidere potuit. Sensus igitur est: « Turbatus est a furore oculus meus, inverteravi inter omnes inimicos meos, » id est, quia inverteravi inter omnes inimicos meos; et clarius: oculus meus caligavit præ fletu ex indignatione, quam concepì ex eo, quod tam diu in peccatis hæserim, ut inverteraverim inter omnes inimicos meos, quasi dicit: Non possum non vehementer mihi ipsi indignari, quod nullum vitium adhuc perfecte vicerim, nullumque hostem animæ meæ debellaverim, sed consenuerim inter omnes hostes meos. Vocat autem hostes, omnes, qui eum ad peccandum impulerunt, sive demones, sive homines, sive ipsa vitia et habitus malos.

8. DISCEDITE A ME OMNES, QUI OPERAMINI INQUIVITATEM, QUONIAM EXAUDIVIT DOMINUS VOCEM FLETUS MEI.

Quia tam graviter ferebat se consensisse inter hostes, ideo prorumpit in hanc vocem: « Discedite a me, » id est, nolo amplius consortium vestrum, non acquiescam tentationibus vestris, fretus divino auxilio. « Quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei, » id est, quia Dominus misericordia motus ob lacrymas meas, non solum peccata dimisit, sed etiam virtutem auxilii resistendi vobis.

9. EXAUDIVIT DEUS DEPRECATIONEM MEAM, DOMINUS ORATIONEM MEAM SUSCEPIT.

Explicat, quod dixerat, se exauditam, et idem repetit bis, terve, ad significandum certitudinam exauditionis, et ut ipse sibi hoc modo animum adderet, ad resistendum tentationibus.

10. ERUBESCANT, ET CONTURBENTUR VEHEMENTER OMNES INIMICI MEI: CONVERTANTUR, ET ERUBESCANT VALDE VELOCITER.

Concludit optans finem totalem bellorum spiritualium. « Erubescant, et conturbentur, » quia nihil profecerunt, sed in vacuum laboraverunt; « convertantur » in locum suum, unde venerunt; « et erubescant, » id est, confusi discedant velocissime: quia nimirum nolo differre vite mutationem; sed ex hac hora, et hoc momento aggredior viam Domini rectam et perfectam. Potest

etiam hæc conclusio esse oratio pro conversione eorum hominum, qui vel persequendo, vel alliciendo causa peccandi illi fuerunt. Optat enim, et orat, ut illi erubescant et conturbentur per veram cognitionem et detestationem peccati, et sic ipsi quoque ad Deum velociter convertantur. Potest denique esse imprecatio implenda in die iudicii. Tunc enim vere omnes impii, sive demones, sive homines, qui justos ad impatientiam, vel alia peccata inducere voluerunt, confundentur et erubescant, et convertentur ad agnitionem veritatis, sed inutiliter. Tunc enim dicitur illud Sap. v: « Ergo erravimus a via veritatis, » etc. Exit autem id celeriter valde, quia dies Domini non tardat, etiamsi nobis nunc secus videatur.

N. v.—1. *Psalmus David, quem cantavit Domitro pro verbis Chusi filii Jemini.*

2. Domine Deus meus, in te speravi: salvum me fac ex omnibus persequentibus me, et libera me.

3. Nequando rapiat ut leo animam meam, dum non est qui redimat, neque qui salvum faciat.

4. Domine Deus meus, si feci istud, si est iniquitas in manibus meis:

5. Si reddidi retribuentibus mihi mala, dedidam merito ab inimicis meis inanis.

6. Persequatur inimicus animam meam, et comprehendat, et conculcet in terra vitam meam, et gloriam meam in pulverem deducat.

7. Exsurge, Domine, in ira tua: et exaltare in finibus inimicorum meorum.

Et exsurge, Domine Deus meus, in præcepto quod mandasti: 8. Et synagoga populorum circumdabit te.

Et propter hanc in altum regredere. 9. Dominus iudicet populos.

Judica me, Domine, secundum justitiam meam, et secundum innocentiam meam super me.

10. Consumetur nequitia peccatorum, et dirigetur justum, scrutans corda et renes, Deus.

11. Justum adiutorium meum a Domino, qui salvos facit rectos corde.

12. Deus iudex justus et fortis, et patiens, numquid irascitur per singulos dies?

13. Nisi conversi fueritis, gladium suum vibrabit: arcum suum tetendit, et paravit illum.

Sed cum venerit, et repentinus venerit, tunc sentietur quam celeriter venerit. In Hebræo habetur: *Erubescant, et conturbentur vehementer*. Quæ vox, *vehementer*, non habetur hoc loco in nostris codicibus Græcis et Latinis, sed fuisse in editione Septuaginta interpretum, testatur S. Hieronymus in epist. ad Suniam et Fretellam. Sed si quis recte consideret, illa particula non deest in nostris codicibus, sed posita est paulo inferius. Nam ubi nos habemus, « convertantur, et erubescant valde velociter, » in Hebræo non habetur *valde*, sed solum *velociter*. Ex quo intelligimus non esse sensum: erubescant valde velociter, sed: erubescant valde, et erubescant velociter. Et hoc modo codices omnes concordant erunt.

V. s. h.—*Psalmus David, quem cecinit Domitro super verbis Chus filii Jemini.*

Domine Deus meus, in te speravi: salva me ab omnibus persequentibus me, et libera me.

Ne forte capiat ut leo animam meam, læcurret, et non sit qui eruat.

Domine Deus meus, si feci istud, si est iniquitas in manibus meis:

Si reddidi retribuentibus mihi malum, et dimisi hostes meos vacuos:

Persequatur inimicus animam meam, et apprehendat, et conculcet in terra vitam meam, et gloriam meam in pulverem colloquet. Semper.

Surge, Domine, in furore tuo, elevare indignans super hostes meos, et consurge ad me iudicio quod mandasti.

Et congregatio tribuum circumdet te, et pro hac in altum revertere.

Dominus iudicabit populos: iudica me, Domine, secundum justitiam meam, et secundum simplicitatem meam quæ est in me.

Consumetur malum iniquorum, et confirmetur justus, probator cordis et renum Deus justus.

Clypeus meus in Deo, qui salvat rectos corde. Deus iudex justus et fortis, comminans tota die.

Non convertenti gladium suum acuet: arcum suum tetendit, et paravit illum.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS VII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Psalmus David, quem cecinit Domino pro verbis Chusi filii Jemini.

In Hebræo non est, *Psalmus*, sed *שיר* *sigion*, quod proprie *ignoraniam* significat; tamen quia Septuaginta et S. Hieronymus reddiderunt, *Psalmus*, dicendum erit eam vocem esse ambiguum, et significare non solum ignorantiam, sed etiam genus aliquod cantici. Quis item fuerit Chusi, non est adeo certum. S. Augustinus, et alii qui non norunt linguam Hebraicam, existimant esse Chusi Arachitem amicum David, qui (ut legitur II *Reg.* xv) misit nuntium ad Davidem, eique significavit consilium Achitophel. Sed ille Chusi scribitur per litteram *Chet*, iste de quo in hoc Psalmo, per litteram *Caph*, neque constat an ille Chusi fuerit filius Jemini. Denique David in hoc Psalmo refellit calumniam consilium filii Jemini, ut patet ex illis verbis: « Si feci istud; » Chusi autem Arachites vocatur Chus, id est *Zethops*, ob nigrellam morum, et erat de tribu Benjamin, seu (quod est idem) filius Jemini, ut patet ex lib. I *Reg.* cap. xxi, dixit coram omnibus servis suis: « Non est qui vicem meum oblect, eo quod suscitaverit filius meus servum regum adversus me insidiantem mihi usque hodie. » Hanc igitur calumniam refutat David in hoc Psalmo juxta opinionem S. Hieronymi. Sed potest etiam æque probabiliter dici, Chus hoc loco esse Semei, qui erat amicus filii Jemini, et maleficus Davidi, cum fugeret persecutionem Absalonis, et ait: « Egrede, vir sanguinum, et vir Beial, reddidit tibi Dominus universum sanguinem domus Saul, quoniam invasisti regnum pro eo, » II *Reg.* xvi. Ob hanc calumniam pessimam et falsissimam videtur hunc Psalmum composuisse, orans Deum, ut defendat innocentiam et justitiam suam, et ideo vocatur *Psalmus ignorantiæ David*, quia vere ignorabat se mala illa fecisse, de quibus accusabatur a Saul, sive a Semei. Ideo etiam dicit in principio Psalmi: « Domine Deus meus, si feci istud, si est iniquitas in manibus meis, » etc. Videtur igitur Psalmus scriptus esse tempore persecutionis Absalon, ob verba maledictionis Semei, vel tempore persecutionis Saul, ob verba supradicta. Prophetice autem David gerit personam Christi, et cujuscumque justi calumniam sustinentis.

EXPLICATIO PSALMI.

1. DOMINE DEUS MEUS, IN TE SEPERAVI, SALVUM ME FAC EX OMNIBUS PERSEQUENTIBUS ME, ET LIBERA ME.

« In te, inquit, speravi, » quia pene omnes deseruerunt me, ita ut etiam filius meus Absalon, vel socer meus Saul, querant me occidere: non habeo cui fidam, nisi te Deum meum. « Salvum me fac ex omnibus persequentibus me. » Multi enim cum persequerentur, alii consilio, alii maledictione, alii bello et armis.

2. NE QUANDO RAPIAT UT LEO ANIMAM MEAM, DUM NON EST QUI REDIMAT, NEQUE QUI SALVUM FACIAT.

Respicit ad principem persecutionis: ne forte, inquit, Saul, aut Absalon rapiat animam meam, id est vitam meam, ut leo solet absque ulla misericordia interficere animalia cætera. « Dum non est qui redimat, neque qui salvum faciat, » id est, dum tu non redimis, neque salvas. Sciebat enim David omnem industriam humanam sine Deo esse vanam. Utilis Scriptura voce *redemptio* nis pro quacumque liberatione, etiamsi non fiat proprie pro solutione pretii. Sicut enim dicitur Deus vendere, quos alienat quodammodo a sua misericordia, et tradit ministris sue justitiæ puniendos: ita dicitur Deus redimere, quos iterum a ministris justitiæ erutos misericorditer liberat.

In Hebræo habetur paulo aliter, videlicet: Ne forte rapiat ut leo animam meam, laceians, et non sit salvans; sed in sententia non est varietas.

3. DOMINE DEUS MEUS, SI FECI ISTUD, SI EST INIQUITAS IN MANIBUS MEIS.

4. SI REDDIDI RETRIBUENTIBUS MIHI MALA, DECIDAM MERITO AB INIMICIS MEIS INANIS.

Reddit causam, cur petierit liberari a Deo, quia videlicet Deus novit innocentiam ejus, et sic refellit calumniam Saulis et Semei de insidiis in Saullem, et de invasione regni; nec solum dicit se non reddidisse malum pro bono, neque malum pro malo, sed reddidisse bonum pro malo. Primo igitur dicit se non reddidisse malum pro bono: « Si feci, inquit, istud, » id est, si insidiatus sum regi, vel si invasi regnum fraude aliqua, aut vi; « si est iniquitas in manibus meis, » id est, si operatus sum iniquitatem reddens malum pro bono, id est, cum receperim a Saule honorem magnum, ut essem gener ejus, et tribunus super mille viros, si reddidi pro his beneficiis malum insidiarum, ut ipse dicit. Addit se non reddidisse malum pro malo: « Si reddidi retribuendis mihi mala, » id est, cum Saul, sive Semei retribuissent mihi multa mala pro beneficiis a me acceptis, ita ut me occidere voluerint, si reddidi eis vicem, procurando eorum mortem,

et non potius abstinerim semper a nece ipsorum, cum facile et impune inferre eam possem. « Decidam merito ab inimicis meis inanis, » id est, si non sunt falsa eorum calumnia, non recuso cadere in prælio penitus inanis, id est sine ulla gloria militari, nullo damno hostibus illato, et maximo accepto. In Hebræo legitur hoc modo: *Si reddidi retribuendis mihi malum, et dimisi hostes meos vacui;* sed vox *dimisi* potest significare etiam *recedam*, seu *discedam*, et tunc efficitur sententia quam reddiderunt Septuaginta. Idem enim est recedam ab inimicis inanis. Si autem legamus cum S. Hieronymo: *Et dimisi hostes meos vacuos*, tunc sensus erit, se reddidisse bona pro malis, ac si dicat: Si dimisi hostes meos non affectos a me aliquo insigni beneficio, eveniat mihi hoc, aut illud malum.

5. PERSEQUATUR INIMICUS ANIMAM MEAM, ET COMPREHENDAT, ET CONCOLLET IN TERRA VITAM MEAM, ET GLORIAM MEAM IN PULVEREM DEDUCAT.

Hæc sunt mala que sibi ipse imprecatur, si sunt vere calumnie Saulis, aut Semei. Semper autem crescit oratio. *Primo*, inquit, « persequatur inimicus animam meam, » id est, conetur me occidere. *Secundo*, « comprehendat, » id est, non possim effugere manus ejus, quin capiat me ad interficiendum. *Tertio*, « concollet in terra vitam meam, » ignominiose destruat vitam meam, quomodo destruantur, que pedibus minutatim atteruntur. *Quarto*, « gloriam meam in pulverem deducat, » id est, post mortem detrahatur gloria mea de loco sublimi in quo nunc est, usque ad pulverem, ita ut memoria mea cum infamia et opprobrio vivat inter homines. *Quinto*, additur in Hebræo, *Sela*, id est *semper infamis maneat*.

6. EXURGE, DOMINE, IN IRA TUA, ET EXALTARE IN FINIBUS INIMICORUM TUORUM.

Demonstrata innocentia sua petit a Deo justam defensionem. Et quia Deus per metaphoram dicitur dormire, cum non adjuvat; surgere a somno, quando incipit adjuvare, juxta illud *Psalm.* XLIII: « Exurge, quare obdormis, Domine? » ideo nunc dicit: « Surge in ira tua, » id est, irascere inimicis meis, eosque repelle, ac terre, ne mihi noceant. Illud autem: « Et exaltare in finibus inimicorum tuorum, » idem fere significat; est enim sensus: Appare sublimis in finibus inimicorum, ut omnes te videant, id est, ut omnes presentiam tuam sentiant. Parum autem refert, quod in Hebræo habetur, *inimicorum tuorum*; in Greeco et Latino, *inimicorum tuorum*. Idem enim inimici erant Davidis et Dei.

7. ET EXURGE, DOMINE DEUS MEUS, IN PRÆCEPTO QUOD MANDASTI, ET SYNAGOGA POPULORUM CIRCUMDABIT TE.

Petierat simpliciter auxilium Dei contra inimicos; nunc addit rationem cur deceat Deum hoc

facere. Et ratio est, quia Deus præcipit iudicibus terræ, ut liberent innocentes de manibus opprimentium. Ex quo sequitur, ut ipsum quoque id facere deceat, qui est iudex supremus super omnes iudices. « Exurge, inquit, in præcepto quod mandasti, » id est juxta præceptum quod mandasti. In Hebræo habetur: *Judicio quod mandasti*, et idem est sensus, nimirum, juxta iudicium quod fieri præcepisti. Porro in Hebræo habetur: *Exurge ad me*, pro eo quod nos habemus: *Exurge, Domine, Deus meus*. Sed facile apparet unde nata sit diversitas interpretationis: nam vox Hebræa potest legi, *אלי*, ac sic legerunt Septuaginta, et recte verterunt, *Deus meus*; potest etiam legi, *אלי*, et sic legerunt, qui addiderunt puncta, et S. Hieronymus; et ideo reddidit S. Hieronymus, *ad me*, et sic reddunt omnes qui recipiunt puncta. Sed, ut saepe dixi, in ejusmodi varietatibus, magna debet esse auctoritas Septuaginta virorum. « Et Synagoga populorum circumdabit te, » id est, ex hac demonstratione presentie tue in cohibendis inimicis meis, et in defensione mea, fiet ut multi alii cognoscant te, et confiteantur tibi, fide laudent, et sic circumdabunt te, quia ubi sunt alii congregati in nomine tuo, ibi tu es in medio eorum.

8. ET PROPTER HANC IN ALTUM REGREDERE, DOMINUS JUDICAT POPULOS.

Quia dixerat: « Synagoga populorum circumdabit te, » ideo nunc adjungit: « Et propter hanc in altum regredere, » id est, sicut propter me exaltatus es in finibus inimicorum meorum, terrenis eos ex justitiæ tue solo: ita propter synagogam populorum laudantium te, quocumque opus erit, in altum solium justitiæ iterum ascende, et appare conspicuus in finibus inimicorum ejus. Quod sequitur: « Dominus judicat populos, » in Hebræo conjungitur cum versiculo sequenti, et vere cum illo optime coheret; sed optime etiam coheret cum versiculo presenti, ut distinxerunt Septuaginta Interpretes. Est enim reddidit rationis, quasi dicat Propheta: Domine, pro synagoga populorum tibi adherentium ascende in solium iudicii adversus hostes eorum, quia Dominus judicat populos, id est, quia Domini summi, qualis tu es, proprium est judicare populos. Neque refert si legamus *judicat* cum Grecis, vel *judicabit* cum Hebræis, quia idem est sensus, nimirum, ad Dominum pertinet judicare populos.

9. JUDICA ME, DOMINE, SECUNDUM JUSTITIAM MEAM, ET SECUNDUM INNOCENTIAM MEAM SUPER ME.

Hæc est conclusio totius superioris precectionis. Quia enim conscius sibi erat falsam esse calumniam Saulis, sive Semei, et conscientie sue testem habebat Deum; rogat ipsam Deum supremum iudicem, ut iudicet causam suam juxta

justitiam suam, et innocentiam, quæ est super se: et det unicuique prout meretur.

10. CONSUMETUR NEQUITIA PECCATORUM, ET DIGRES JUSUM, SCRUTANS CORDA ET RENES DEUS.

Hæc est quasi pars altera Psalmi, in qua docet Propheta eos, qui male agunt, adversus se ipsos agere, ac per hoc hortatur omnes, ut convertantur ab iniquitate ad justitiam. Ait igitur: « Consumetur nequitia peccatorum, » id est periculiatur, et ad summum perveniat nequitia peccatorum, tamen justo non nocebit, non enim inflectet ad dexteram, vel sinistram; quia tu a diriges justum, » id est, per tuam providentiam adris justus, ne declinet ad dexteram, vel ad sinistram. Tu, inquam, hoc facies, qui solus nosti qui sint vere justii, cum scrutaris corda, id est cogitationes, et renes, id est desideria. In Hebræo habetur verbum futuri temporis, יבקר *igmar*, id est *consumetur*, siva *consummabitur*; sed Septuaginta Interpretes legerunt sine littera *ıod*, quæ minutissima est, et potest postea esse addita: sensus tamen in idem recidit. Si enim legas: *Consumetur nequitia*, sensus erit: Nequitia peccatorum crescit usque ad summum, et tota consumetur in vexatione iustorum, nec tamen eos deficiet, neque inflectet: quia Deus eos diriget et stabiliet: utrumque enim significat vox Hebræa תהון *theonon*.

11. JUSTUM ADJUTORIUM MEUM A DOMINO, QUI SALVOS FACIT RECTOS CORDE.

Ex universali sententia colligit in particulari, se merito sperare adjutorium Domini. « Justum, inquit, adjutorium meum a Deo veniet, » quia justum est ut Deus justos adjuvet, quoniam ejus proprium est salvos facere rectos corde, id est eos qui vere sunt justii coram Deo, qui scrutatur corda. In Hebræo conjungitur prima vox hujus versucii cum versu superiore, *scrutans corda et renes Deus justus*; et deinde incipit novus versus: *Adjutorium meum a Domino*. Res non est magni momenti, et in rebus dubiis præferenda videtur auctoritas Septuaginta virorum, et Vulgatæ nostræ editionis.

12. DEUS JUDGEX JUSTUS, FORTIS, ET PATIENS; NUMQUID IRASCITUR PER SINGULOS DIES?

In hoc versucio videntur dissidere codices Hebræi, Græci et Latini. Nam ex Hebræo verit S. Hieronymus, *Deus iudex justus, et fortis*, *commians tota die*. Ex Græco reddit S. Augustinus, *Deus iudex justus, et fortis, et patiens, non iram adducens tota die*. Videntur autem plane contraria, *commians*, sive *irascens* (utrumque enim significat vox Hebræa *tota die*; et non *iram adducens per singulos dies*, id est non irascens omni die. Codex autem Latinus per interrogationem habet, *numquid irascitur per singulos dies?* sed facillie est concordia. Nam vox Hebræa si legatur אל *el*, ut legit S. Hieronymus, et ut nunc legitur secundum puncta Rabinorum, significat *for-*

tem; si autem legatur אל *al*, ut potest legi cum aliis punctis, et ut legerunt Septuaginta Interpretes, significat *non*. Et hanc lectionem veriorum existimamus; et sic concordat Græcus codex cum Hebræo: uterque enim habet, non *irascitur*, sive non comminatur. Illud autem *fortis*, quod est in Græco, non est interpretatio vocis Hebrææ אַל *el*, sed est nomen superadditum a Septuaginta explicandi gratia, sicut etiam *patiens*: nam in Hebræo ad verbum habetur: *Deus iudex justus non commians*, sive *non irascens omni die, sive tota die*. Latinus autem Interpres secutus Græcam lectionem reddidit sensum, non verba, cum per interrogationem posuit, *numquid irascitur per singulos dies?* idem enim est, non *irascitur*, et *numquid irascitur?* Sententia igitur hujus versucii est, Deum iudicem justum, qui simul est fortis et patiens, non semper comminatur, vel irasci, sed aliquando reipsa effundere iram suam gravissime puniendo; id quod dicitur adversus eos, qui videntes Deum sæpe minari nulla mala peccatoribus, et tamen differre executionem, contemnunt minas Dei. Illico autem sensus esse hujus versucii colligitur ex sequenti.

13. NISI CONVERSI FUERINT, GLADIUM SUUM VIBRABIT: ARGUM SUUM TENENT, ET PARAVIT ILLEUM.

Probat Propheta Deum non semper irasci, vel minari, sed aliquando effundere iram, et inferre mala quæ comminabatur: « Nisi conversi, inquit, fueritis, gladium suum vibrabit » (sic enim legendum est, non *vibravit*), id est, gladium agitat cedendo, atque ita splendere eum faciet. Nec solum gladio percutiet, sed etiam arcu: jam enim arcum tenent et paravit. Utitur autem similitudine gladii et sagittarum, ut significet Deum ferre tam prope, quam longe. Quando causa mali nobis illati proxima est et manifesta, tunc Deus ferit cominus. Quando causa mali remota et occulta est, tunc videtur Deus eminus jaculari sagittas suas.

14. ET IN EO PARAVIT VASA MORTIS, SAGITTAS SUAS ARDENTIBUS EFFECIT.

Ne putarem sagittas Dei facile posse repelli, aut vitari, addit Propheta eas sagittas esse « vasa mortis, » id est instrumenta mortifera, et sagittas effectas sive fabricatas ardentibus, id est ex ardentibus materia, ut sint tela ignita, quæ velocissime et summa vi penetrant omnia. Porro nomen *vasis* passim accipitur in Scripturis pro instrumento, ut *Psalm. LXX*: « In vasis Psalmi; » *Isaia XXII*: « Vasa musicorum; » *Jeremia I*: « Vasa iræ; » et cap. *LI*: « Vasa belli. »

15. ECCE PARTURIT INJUSTITIAM, CONCEPIT DOLOREM, ET PEPERIT INIQUITATEM.

Tribus sequentibus versuculis ostendit Propheta sagittas Dei, ut vere ignitas, velocissime et summa vi ferri, ut vitari non possint. Nam illa ipse

aestione, Dei providentia sic disponente, quæ peccatores nocere parant justis, seipsos occidunt. Hæc enim est mira Dei animadversio in peccatores, cum facit ut omnes eorum machinationes in ipsos convertantur. « Ecce, inquit, peccator concepit dolorem, et peperit iniquitatem, » et foveam aperuit, ac profunde fodit, ut justum, vel aperte, vel clam opprimeret; sed Deo sic operante, cecidit ipse peccator in suam foveam, et dolor quem conceperat, et iniquitas quam pepererat, in caput ejus reciderunt. Sed singula explicemus: « Ecce parturit injustitiam, » peccator videlicet, injustum aliquod opus adversus justum efficit. Porro hoc loco, *parturit* non est aliquod diversum a voce *peperit*, sed omnino idem; explicat enim statim clarius, quo semine parturieri, sive pepererit. « Concepit, inquit, dolorem, et peperit iniquitatem. » Concipitur enim semen, et pariter factus. Conceptio doloris est conceptio invidiæ, sive odii in proximum, quæ sunt semina malorum; et recte conceptio invidiæ, vel odii, dicitur conceptio doloris, quia invidia et odium torquent et disrumpunt animum invidentis, et odio habentis. Ex hoc malo semine conceptio paritur opus iniquum, ut cædes, rapina, detractio, falsum testimonium, et similia. Quamvis autem videantur nonnullis tria distincta: *Parturit injustitiam, concepit dolorem, peperit iniquitatem*, et vere parturitiō sit quid medium inter conceptum et partum, tamen dixi non esse hoc loco, nisi duo, tum quia duo sola respondent paulo infra cum dicitur: « Converteretur dolor ejus, et in verticem ipsius iniquitas ejus descenderet; » tum quia si *parturit* hoc loco poneretur pro parturitiōne distincta a partu, poneretur post verbum *concepit*, non ante illud. Igitur *parturit injustitiam* dictum est in summa et breviter; deinde explicatum est per illa, *concepit dolorem, et peperit iniquitatem*.

16. LACUM APERUIT, ET EFFODIT EUM, ET INCIDIT IN FOVEAM QUAM FECIT.

Dixerat peccatorem peperisse iniquitatem con-

tra justum; addit aperuisse etiam lacum, sive cisternam, ut est in Hebræo בור *bor*. Significat autem his similitudinibus, peccatorem aliquando aperte, aliquando occulte moliri malum justis; et quia tam partus, quam fossio sunt opera valde laboriosa, significatur opera mala, non sine dolore et labore fieri. Illico illa vox perditurum, *Sup. v*: « Ambulavimus vias difficiles. » « Et incidit in foveam quam fecit » inquit jam Propheta ostendere mala illa hominum peccatorum ipsis peccatoribus solum nocere, et hunc esse gladium, sive sagittas Dei; et incipit ab ultimo malo, quia in illo desierat. Aperuit, inquit, lacum, sive cisternam, ut justus nesciens illi esse foveam, in eam caderet; sed ipse prior in eam incidit, qui eam foderat.

17. CONVERTETUR DOLOR EJUS IN CAPUT EJUS, ET IN VERTICEM IPIUS INIQUITAS EJUS DESCENDET.

Non solum mala occulta, ut aperto foveæ, sed etiam manifesta, ut odium, sive invidia concepta, quæ multis signis prodit exterius; et ipsa mala ex odio et invidia profecta, ut cædes et rapina, et similia, in auctorem, Deo sic disponente, recidunt. Exemplo sunt Saul et David, Christus et Judæi, martyres et persecutores.

18. CONFITEBOR DOMINO SECUNDUM JUSTITIAM EJUS, ET PSALLAM NOMINI DOMINI ALTISSIMI.

Concludit Psalmum cum laude Dei: « Confitebor Domino, » id est laudabo Dominum. Sic enim passim accipitur in Scripturis confessio pro laude, quia videlicet, qui laudat conficitur eum, quem laudat, dignum esse laude; « secundum justitiam ejus, » id est, laudabo, prout meretur ejus justitia, quæ tam admirandis modis liberat justos, punit injustos. « Et psallam nomini Domini altissimi; » idem significatur aliis verbis: *Hymnum dicam Domino altissimo*, id est supremo judici, qui sedet in altissimo solio super omnes alios judices.

PSALMUS VIII.

V. v. — 1. In finem pro torcularibus, Psalmus David.

V. s. n. — Victori pro torcularibus, Psalmus David.

2. Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra! Quoniam elevata est magnificentia tua super cælos.

Domine Dominator noster, quam grande est nomen tuum in universa terra! qui posuisti gloriam tuam super cælos.

3. Ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos, ut destruas inimicum et ultorem.

Ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem propter adversarios tuos, ut quiescat inimicus et ultor.

4. Quoniam videbo cælos tuos, opera digitorum tuorum: lunam et stellas quæ tu fundasti.

Videbo enim cælos tuos opera digitorum tuorum, lunam et stellas quæ tu fundasti.

5. Quid est homo, quod memor es ejus? aut filius hominis, quoniam visitas eum?

6. Minuisti eum paulo minus ab angelis, gloria et honore coronasti eum;

7. Et constituisti eum super opera manuum tuarum.

8. Omnia subiecisti sub pedibus ejus, oves et boves universas: insuper et pecora campi.

9. Volucres cœli et pisces maris, qui perambulabant semitas maris.

10. Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra!

Argumentum. — Sunt qui nocturnum hunc Psalmum, sive noctu factum a Davide suspicentur, ex mentione lune et stellarum in vers. 3, solis mentione omisa, ut qui cœlum spectans, in has pietatis commentationes excurreret. Conject Estius, « probabile, Davidem occisisse hunc Psalmum, quum adhuc parvulus pasceret oves patris sui, idque nocta, ut illi Luc II, 13-14; ideoque non solis, sed lune et stellarum meminit. Huc facit, quod inter creaturas primo positi oves, quarum scilicet cura ipsi commissa erat. » Omnis vero hæc questio ejusmodi esse videtur, de qua nil quidem certi possit definiti, neque, ad carminis intelligentiam quid conferat, facile perspicitur. Celebrat vates Dei magnificentiam, que in cœlis, que in terris elucet, vers. 2-3; maximo vero ejus benignitatem et *εὐσπλαγχνία*, qua hominem tam nobilem creaturam esse voluit, ut sibi ipsi similis sit, et præsit atque imperet reliquis, vers. 4-10. Dum autem *hominem* tanta dignitate a Deo ornatum canit vates, respicit etiam Christum, *primogenitum ex multis fratribus*, in quo natura humana integra permansit. Cf. I Cor. xv, 26; Hebr. II, 6; Math. xxi, 16 Strophe duæ.

1. Prætoriori, ad modum *instrumenti* Githith, carmen Davidis.
2. Jova, Domine noster, quam illustre *est* nomen tuum in universa terra, tu, qui posuisti gloriam tuam super cœlos!
3. Ex ore puerulorum et lactentium fundasti laudem, propter adversarios tuos, ad compeccandum hostem et refractarium.
4. Quando video cœlos tuos, digitorum tuorum opus, lunam et stellas quas formasti, *dico*:
5. Quid *est* homo, quod memor es ejus; et filius hominis, quod prospicis eum?
6. Et paulo minore eum Deo facis, et honore ac dignitate eum coronas.
7. Dominari facis eum in opera manuum tuarum, omnia posuisti sub pedibus ejus,
8. Pecus (ovillum et caprinum) et boves, omnia, atque etiam bestias agri (feras),
9. Aves cœlorum et pisces maris, quidquid transit semitas marium.
10. Jova, Domine noster, quam illustre *est* nomen tuum in universa terra!

NOTE.

1. Vers. 1. Hengstenberg censet *Githith* nomen esse feminin. *גִּיְתִית*, *Githithis*, denotantive *instrumentum*, sive *tonum* vel *modum* ex urbe Geth allatum, eodem prorsus modo quo Græci numeros et instrumenta *Lydia*, *Phrygia*, etc., habebant, ut Gall. vertas, *sur la Gythienne*. Maurero vocabulum *Githith* neque

ad *Gath* urbem, neque ad *גִּיְתִית* *cupam* earumque comminem radicem *גִּיְתִית*, sed potius ad *gath* minitium ex *negeth*, et illi plane congruum verbi *nagan*, *fidibus canere*, referendum videtur, hoc sensu: Fidibus canendum ad modum instrumenti *Githith* dicit. — Vers. 2. *Posuisti*, i. e. qui tuam ipsius gloriam in cœlis ordinandis posuisti; *thenah*, infinit. *kal* constructum verbi *nathan* feminine desinens, pro *theneth*, contract. *theth*: ita Hengstenberg. Maurer, *que edit gloriam tuam ad cœlos*, que laudibus te ad cœlum effert; *thenah* defectivo scriptum pro *nathan*. Ewaldus, *cujus gloria super cœlos se extendit*, effert; *thenah* pro *thanah* est verbum in perf., *תִּשְׁבַּח*, ut Septuaginta verterunt a rad. *נִשְׁבַּח*, esse *extendit*, que alias in bibliis non occurrit licet in lingua Arab. frequens. — Vers. 3. *Pueruli*, jam grandiusculi, qui incipiunt ratione uti, et ludere in platea, *Jerem. vi, 11*; *lactentes*, infantes usque ad tertium annum. *Laudem*, gloria tua quasi ædificium: imago non inelegans poeticæ Arabibus satis usitata. Alii, *robur*. Quis sit sensus? Rosenmullerus: Ex ore infantium, qui etsi nondum loqui aut fari possunt, ipsi nihilominus multa ac magna beneficia tua prædicant, quippe quos foves, nutris, atque ut crescant facis. Crelier: Vel ex iis quas habuliente ore parvuli edunt vocibus, dum universi pulchritudinem conspiciunt, gloria Deo datur, confundunturque athei. *Adversarios tuos*, atheos confundendos, qui statim *hostes* Dei et *refractarii*, i. e. insolenter se gerentes, vocantur. — Vers. 4. *Digitorum*. Non videtur argutandum in hoc tropo, quod quidam faciunt, qui ex hoc nomine eliciunt, cœlum summa *facilitate* esse a Deo creatum, aut valide *artificioso*; conditum et quasi *æcu pictum*. Nulla hic fit *solis* mentio, sed subintelligitur in priori commatis membro; nec magis id mireris, quam quod in celebri illa tempestatis descriptione *Æneid. I, 85*, inter ventos omissus fuerit Aquilo, cui tamen partes debere præcipue tribui, quippe quo *Æneas* ad Africæ littora rectoritur. — Vers. 3. *Prospicis*, proprie *visitatis*, i. e. curas. — Vers. 6. *Deo*. Alii post Septuaginta et Chaldaicum vertunt *Angelis*, inferioribus Elohim, vocemque *שָׁמַיִם* intelligunt, alii de *gradu*, alii de *temporis spatio*, vertentes *paulisper*, ad breve tempus, puta dum homo his in terris degit. Sed quum vates manifeste *Gen. I, 26* seq. respiciat, ubi homo Deo similis creatus esse dicitur, *Deo* hic attendendum videtur. S. Paulus, *Hebr. II, 7*, Septuaginta sequitur, imo sequi debebat, Judæos Hellenistas alloquens. — Vers. 9. *Semitas maris*: Cf. Homericum illud: *ἵσθη ἀδαντά*.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS VIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem pro torcularibus, Psalmus David.

Vox torcularibus in Hebræo est *תַּרְטִימִן* *haggithith*, que nihil significare videtur, et ideo moderni, qui ita loquunt, dicunt esse genus instrumenti musici nobis incogniti. At Septuaginta et S. Hieronymus, qui reddiderunt *torcularibus*, legerunt sine dubio, *תַּרְטִימִן* *haggithoth*, quod significat *torcularia*, et hæc esse veram lectionem dubitare non possumus. Quid autem sit, pro *torcularibus*, difficile est divinare; qui enim intelligunt Ecclesiam, vel martyria, vel crucem Christi, mystice exponunt. Animadverti tamen, pro *torcularibus*, haberi in tribus Psalmis, qui ad amorem Dei præcipue pertinent, videlicet in hoc octavo, qui excorditur a magno affectu: « Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra! » et in octogesimo, qui similiter hortatur ad jubilum spirituale: « Exultate Deo adiutori nostro, jubilate Deo Jacob; sumite Psalmum, et date tympanum, psalterium jucundum cum cithara; » denique in octogesimo tertio, qui plenus est affectu ardentissimi amoris divini: « Quam dilecta tabernacula tua, Domine! concupiscit, et deficit anima mea. Cor meum et caro mea exultaverunt in Deum vivum. » Itaque ex materia horum psalmodum suspicari dicit, « pro torcularibus, » qua sunt aptissimi ad exprimentum vinum divini amoris ex cordibus hominum, vel quia cum letitia et cordis jubilo canendi sunt, quomodo letari et canere solent, tempore vindemiæ, qui de torcularibus ingentem vini copiam exprimunt. Fateor tamen me nondum assueti tituli hujus, ut etiam aliorum multorum, intelligentiam; est igitur argumentum hujus Psalmi, laudatio potentia, sapientia et benignitatis Dei, ac præcipue erga genus humanum.

EXPLICATIO PSALMI.

1. DOMINE DOMINUS NOSTER, QUAM ADMIRABILE EST NOMEN TUUM IN UNIVERSA TERRA!

Ex consideratione magnitudinis Dei, rapitur Propheta in admirationem, quod tantus Deus tantum faciat hominem qui est pulvis et cinis, ut eum visitare et ornare plurimis et maximis beneficiis dignatus sit. Illud, *Domine*, in Hebræo

est *יְהוָה*, nomen proprium Dei, quod scribitur quatuor litteris, et deducitur ab esse, juxta illud: « Ego sum, qui sum, » quod nomen moderni expriment per vocem *teheva*; sed Septuaginta Interpretes et S. Hieronymus, imo Christus ipse et Apo-toli pronuntiare non solebant, sed loco ejus dicebant, *Domine*. Illud autem, *Domine noster*, est in Hebræo alia vox, *יְהוָה אֱדוֹנָי*

que proprie *Dominum* significat. Itaque sensus est : *Deus* qui es ipse fons essendi, unde omnia que sunt, derivantur, ac proinde *Dominus noster*, id est Dominus rerum omnium es, quam *admirabile est nomen tuum in universa terra* ; id est, gloria tua, sive bona fama nominis tui, diffusa est per omnem terram, cum ingenti admiratione omnium, qui illam considerare solagent. Quod Isaias cap. vi, aliis verbis dicit : « Plena est omnis terra gloria ejus. » Dicit autem nomen Dei esse admirabile, quia tametsi pauci reipsa mirentur, cum pauci sint, qui considerent opera Dei; tamen ipsum nomen est admiratione dignissimum, cum omnes creaturæ assidue laudent Creatorem, ut omnia pulchra opera laudare dicuntur artificem. Et hoc modo plena est omnis terra gloria Dei, quia quidquid est in terra, etiam si minimum quid videatur, potentiam et sapientiam Creatoris infinitam manifestat.

2. QUONIAM ELEVATA EST MAGNIFICENTIA TUA SUPER CÆLOS.

Ratio redditur, cur sit tam admirabile nomen Domini in universa terra, quia videlicet magnificentia Dei est altior cælo, id est non capitur cælo; tanta est, ut lotus mundus eam capere non possit. Operuit cælos gloria ejus, et laudis ejus plena est terra, inquit Habacuc in Canticis suis, cap. iii. Porro magnificentia virtus est magnorum principum, qui magnis sumptibus, vel ingentia palatia, aut civitates edificant, vel maximum numerum famulorum, aut etiam exercitus integros alunt, vel amplissima dona in alios conferunt. Deus autem edificavit palatium hujus totius mundi, cuius pavimentum est orbis terre, et lectum est cælum. Alit autem omnia viventia, quæ sunt innumerabilia; denique donavit Angelis sanctis, qui sunt in maximo numero, et donavit est hominibus justis, regnum amplissimum, non temporale, sed æternum. Vere igitur magnificentia ejus maxima est.

3. EX ORE INFANTUM ET LACTENTIUM PERFECISTI LAUDEM PROPTER INIMICOS TUOS, UT DESTRUAS INIMICUM ET ULTOREM.

Respondet objectioni quæ poterat fieri: si gloria Dei replet orbem terre, et magnificentia ejus elevata est super cælos, unde fit, ut non omnes eam cognoscant et laudent? Respondet inde fieri, quod Deus non dignetur cognosci et laudari a superbis, qui de sua virtute presumunt; sed ab humilibus et parvulis, juxta illud *Matth. xi*: « Confitebor tibi, Pater, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis. » Et hinc valde crevit gloria et magnificentia Dei, cum non cognoscatur, nisi a quibus ipse cognosci voluerit. Potest autem hic versiculus duobus modis intelligi. *Primo*, ut per infantes et lactentes, intelligantur homines, qui revera comparatione Angelorum sunt veluti infantes et

lactentes, præsertim circa intelligentiam rerum divinarum: ergo, inquit, ex ore mortalium hominum perfecisti laudem, revelans eis gloriam tuam « propter inimicos tuos, » id est ad confusionem superbiorum Angelorum; « ut destruas inimicum et ultorem, » id est, ut perdas sapientiam primarii inimici tui, diaboli, et defensoris, sive ultoris ejus, id est agminis Angelorum reproborum, qui illum secuti sunt. *Secundo*, per infantes et lactentes vocantur intelligentes homines humiles, et parvuli in oculis suis, et imperiti scientiarum secularium, quales fuerunt multi Prophete, et Apostoli, et ingens numerus monachorum, et virginum sanctarum, nec non veriorum, qui in tenera ætate adeo perfecte cognoverunt gloriam Dei, et admirabile nomen ejus, ut pro ipso mortem oppetere non dubitaverint. In hoc sensu allegavit Dominus hunc Psalmum in Evangelio: « Nunquam legistis, quia ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem? » *Matth. xxi*. Inimici autem dicuntur sapientes hujus mundi, et defensores ipsorum, qui quamvis Deum cognoverint, tamen non sicut Deum glorificaverunt, ideo insipientes facti sunt, ut Apostolus docet ad *Rom. i*. Quod dicitur, ut *destruas*, in Hebræo est, ut *quiescere factus*; sed sensus est idem. Nam non loquitur Psalmus de destructione persone, sed sapientie, juxta illud *Isaiæ cap. xxix*, ut a D. Paulo citatur: « Perdam sapientiam sapientium; » et illud Apostoli *I Cor. i*: « Stultam fecit Deus sapientiam hujus mundi. »

4. QUONIAM VIDEBO CÆLOS TUOS, OPERA DIGITORUM TUORUM, LUNAM ET STELLAS, QUÆ TU FUNDASTI.

Sanctus David ponit se in numero infantium et lactentium laudantium Deum, quasi dicit: Certe ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem. Nam ego unus ex illis, quippe qui pastor ovium eram, tuas laudes perficam. « Quoniam videbo cælos tuos, » id est, considerabo attentè admirabile illud opus manuum tuarum, et inde laudabo te tanti operis creatorem. Illud, tuos, non est in Græco; tamen est in Hebræo, *וְיָרְוֹחַ שְׁמַעֲמָה*, et inde in editionem nostram rectè translatum fuit. Cur autem dixerit tuas, declarat dicens, *opera digitorum tuorum*; nec dicit opera brachiorum, sed digitorum, ut ostendat summa facilitate cælos a Deo fuisse conditos; tum quia digitus fuit opera subtilia et præciosa, ad quæ faciendâ ingenium non labor requiritur. Non meminit solis, sed lune tantum et stellarum, quia tempore nocturno contemplari solebat David, quoniam tempus illud ob quietem contemplationi aptius est. « Media nocte, » inquit *Psalm. cxviii*, « surgebam ad confitendum tibi. » Et alibi, *Psalm. lxxi*: « In matutinis meditabor in te. » Sicut etiam Isaias cap. *lxii*: « Anima mea desideravit te in nocte. » Noctu autem cælum videtur

luna et stellis ornatum. Denique verbum *fundasti*, significat cælos, lunam et stellas ex nihilo creatas, quasi dicit Propheta: Quæ tu a fundamento fecisti, cum antea nihil eorum exstaret.

5. QUID EST HOMO, QUOD MEMOR ES EJUS? AUT FILIUS HOMINIS, QUONIAM VISITAS EUM?

Ex magnitudine Dei jam declarata, accedit ad extolledum magnitudinem Dei erga homines. « Quid est, inquit, homo, » quod tu creator cæli et terre dignaris ejus recordari? Quasi dicat: Maximè est hoc beneficium, quod altissimus Deus dignetur meminisse hominis, qui est pulvis et cinis. Quia vero istud recordari in Deo non est simplex memoria, sed est recordari ad benefaciendum, addit explicans: « Aut filius hominis, quoniam visitas eum? » Homo, et filius hominis hoc loco idem significant, nisi forte ponatur hæc distinctio ad significandum beneficia Dei non esse collata in solum primum hominem, qui fuit homo, sed non filius hominis; sed etiam in omnes posteros, qui ita sunt homines, ut sint etiam filii hominum. Visitatio autem significat specialiter providentiam, quam Deus habet erga homines, sed præcipue illam, quam Deus ostendit, cum venit in hunc mundum, et assumpsit humanam naturam, et in terris visus est, et cum hominibus conversatus est. Hæc est proprie visitatio, de qua Zacharias in Canticis, *Luc. i*: « Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit, et fecit redemptionem plebis sue. » Et infra: « Visitavit nos oriens ex alto. » Hæc sane visitatio maxime meretur illam admirationem: « Quid est homo, » etc.

6. MINUISTI EUM PAULO MINUS AB ANGELIS, GLORIA ET HONORE CORONASTI EUM, ET CONSTITUISTI EUM SUPER OPERA MANUUM TUARUM.

Hæc duplicem habent sensum, litteralem et allegoricum. Secundum litteralem sensum commemorantur tria beneficia Dei erga naturam humanam: primo quod homo sit conditus a Deo tam nobilis nature, ut non sit inferior Angelis, nisi modicum; deinde, quod sit ornatu gloria et honore præ omnibus aliis inferioribus creaturis, quia sit factus ad imaginem et similitudinem Dei, ratione et libero arbitrio præditus; denique, quod acciperet potestatem et dominium in omnia opera Dei, ac præsertim in animalia: ideo subiungit.

7. OMNIA SUBIEGISTI SUB PEDIBUS EJUS, OVES, ET BOVES UNIVERSAS, INSUPER ET PECORA CAMPI.

8. VOLUCRES CÆLI, ET PISCES MARIS, QUI PERAMBULANT SEMITAS MARIS.

Per oves et boves intelliguntur omnia animalia domestica; per pecora campi animalia sylvestria, quæ libere vagantur per campos; per aves cæli, et pisces maris, non est dubium quid intelligatur. Illud est notandum in Hebræo post *piscis maris*, addi in singulari, *perambulans semi-*

tas maris, et in Græco etiam mutari. Altem genus: nam post *piscis maris* habetur in neutro, *perambulans semitas maris*. Sensus igitur est, non solum pisces proprie dictos, sed omne perambulans, sive omnia perambulantia semitas maris, id est quidquid movetur in mari, sive sint pisces, sive monstra, sive quid aliud. Jam vero secundum allegoricum sensum, sed certum, et a Deo intentum Apostolo teste, *Hebr. ii*, et *I Cor. xv*, significatur hominem in Christo post illas insignem Dei visitationem, id est Verbi incarnationem, minoratum aliquantulum ab Angelis propter passionem: tunc enim Christus visus est aliquo modo minor Angelis, cum ei apparuerit Angelus de cælo confortans eum, et cum Angeli sunt impassibiles et immortales; Christus autem eo tempore passus et mortuus sit. Absolute autem semper fuit Christus Angelis superior, et omni ex parte superior. Quod apparuit, quod gloria et honore coronatus est, id est per resurrectionem circumdatus undique glorioso et immortalis corpore, et constitutus per admirabilem ascensionem super omnia opera Dei, exaltatus videlicet ad ipsam Patris sui dexteram. Omnia quoque subjecta sunt ei, nulla re excepta, « præter illum, » ut Apostolus ait *I Cor. xv*, « qui subiecit ei omnia. » Res autem illi præcipue subjecte, sunt primo homines, tam fideles, significati per oves et boves, subditos et prelatos, minores et majores, quam infideles, significati per animalia sylvestria; deinde Angeli hominibus superiores significati per aves cæli, quæ in sublime feruntur, et canunt assidue laudes Dei; denique demones hominibus inferiores, significati per pisces maris, qui in imis et profundissimis locis habitant, et multi sunt ad laudes Dei, et luto ac humoribus delectantur. Hæc omnia allegorice variis modis exponi posse docet S. Augustinus in hunc locum; ubi aliam ponit expositionem, quæ apud eum legi potest. Unum hoc loco addendum est, quod superius commemorandum fuisset: cum Psalmista dicit: « Minuisti eum paulo minus ab Angelis, » non esse in Hebræo nomen Angelorum, quos Hebræi vocant, *מַלְאָכִים malachim*, sed *אֱלֹהִים Elohim*, quos interpretari solet *Deus*, vel *Dei*; sed quia nomen Dei in Scripturis sæpe tribuitur Angelis, et ipsis etiam hominibus, qui aliis presunt, rectè Septuaginta Interpretes respicientes sensum Prophetæ, posuerunt ab *Angelis*, et eam interpretationem approbavit Apostolus, *Hebr. ii*.

9. DOMINE DOMINUS NOSTER, QUAM ADMIRABILE EST NOMEN TUUM IN UNIVERSA TERRA!

Repetit primam sententiam, ut ostendat illam esse quasi conclusionem, quam in toto Psalmo declarare et approbare intendebat, quasi dicat: Jure igitur, ac merito exclamavi: a Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra!

PSALMUS IX.

V. v.—1. *In finem pro occultis filii, Psalmus David.*

2. Confitebor tibi Domine, in tote corde meo: narrabo omnia mirabilia tua.

3. Lætabor et exultabo in te: psallam nomini tuo, Altissime,

4. In convertendo inimicum meum retrorsum: infirmabuntur, et peribunt a facie tua.

5. Quoniam fecisti iudicium meum et causam meam: sedisti super thronum qui iudicas iustitiam.

6. Increpasti gentes, et perit impius: nomen eorum delesti in æternum, et in sæculum sæculi.

7. Inimici defecerunt framæ in finem: et civitates eorum destruxisti.

Periit memoria eorum cum sonitu: 8. Et Dominus in æternum permanet.

Paravit in iudicio thronum suum: 9. Et ipse iudicabit orbem terræ in æquitate, iudicabit populos in iustitia.

10. Et factus est Dominus refugium pauperi: adiutor in opportunitatibus, in tribulatione.

11. Et sperent in te qui noverunt nomen tuum: quoniam non dereliquisti quærentes te, Domine.

12. Psallite Domino qui habitat in Sion: annuntiate inter gentes studia ejus.

13. Quoniam requirens sanguinem eorum recordatus est: non est oblitus clamorem pauperum.

14. Miserere mei, Domine, vide humilitatem meam de inimicis meis.

15. Qui exaltas me de portis mortis, ut annuntiare omnes laudationes tuas in portis filia Sion.

16. Exultabo in salutari tuo: infixe sunt gentes in interitu quem fecerunt.

In laqueo isto, quem absconderunt, comprehensus est pes eorum.

17. Cognoscetur Dominus iudicia faciens: in operibus manuum suarum comprehensus est peccator.

18. Convertantur peccatores in infernum, omnes gentes quæ obliviscunt Deum.

19. Quoniam non in finem oblivio erit pau-

V. s. n.—*Victori super morte filii, Canticum David.*

Confitebor Domino in toto corde meo: narrabo omnia mirabilia tua.

Lætabor et gaudebo in te: canam nomini tuo, Altissime,

Cum ceciderint inimici mei retrorsum, et corruerint, et perierint a facie tua.

Fecisti enim iudicium meum et causam meam: sedisti super solium iudex iustitiæ.

Increpasti gentes, perit impius: nomen eorum delesti in sempiternum et jugiter.

Inimici completæ sunt solitudines in finem: et civitates subvertisti. Periit memoria eorum cum ipsis.

Dominus autem in sempiternum sedebit: stabilivit ad iudicandum solium suum.

Et ipse iudicabit orbem in iustitia, iudicabit populos in æquitatibus.

Et erit Dominus elevatio oppresso: elevatio opportuna in angustia.

Et confident in te, qui noverunt nomen tuum, quoniam non dereliquisti quærentes te, Domine.

Cantate Domino habitatori Sion, annuntiate in populis cogitationes ejus.

Quoniam quærens sanguinem eorum recordatus est: non est oblitus clamoris pauperum.

Miserere mei, Domine, vide afflictionem meam ex inimicis meis, qui exaltas me de portis mortis;

Et narrem laudes tuas in portis filia Sion: exultabo in salutari tuo.

Demersæ sunt gentes in interitu quem fecerunt. In reti quod absconderunt, captus est pes eorum.

Agnitus est Dominus iudicium faciens: in opere manuum suarum corruit impius. Meditatione. Semper.

Convertantur impii in infernum, omnes gentes quæ obliviscunt Deum.

Quoniam non in æternum oblivioni erit pau-

peris, patientia pauperum non peribit in finem.

20. Exsurge, Domine, non confortetur homo: iudicentur gentes in conspectu tuo.

21. Constitue, Domine, legislatorem super eos, ut sciant gentes quoniam homines sunt.

per: expectatio pauperum non peribit in perpetuum.

Surge, Domine, non confortetur homo; iudicentur gentes ante faciem tuam.

Pone, Domine, terrorem eis: sciant gentes, homines esse se. Semper.

PSALMUS X

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v.—1. Ut quid, Domine, recessisti longe, despicias in opportunitatibus, in tribulatione?

2. Dum superbit impius, incenditur pauper: comprehenduntur in consiliis quibus cogitant.

3. Quoniam laudavit impius desideria mæ suæ: et iniquus benedicitur.

Exacerbavit Dominum peccator, secundum titudinem iræ suæ non quæret.

5. Non est Deus in conspectu ejus: inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore.

Auferuntur iudicia tua a facie ejus: omnium inimicorum suorum dominabitur.

6. Dixit enim in corde suo: Non movebor a generatione in generationem, sine malo.

7. Cujus maledictione os plenum est, et amaritudine, et dolo: sub lingua ejus labor et dolor.

8. Sedet in insidiis cum divitibus in occultis, ut interficiat innocentem.

9. Oculi ejus in pauperem respiciunt; insidiatur in abscondito, quasi leo in spelunca sua.

Insidiatur ut rapiat pauperem, rapere pauperem, dum attrahit eum.

10. In laqueo suo humiliabit eum, inclinabit se, et cadet, cum dominatus fuerit pauperem.

11. Dixit enim in corde suo: Oblitus est Deus, avertit faciem suam ne videat in finem.

12. Exsurge, Domine Deus, exaltetur manus tua: ne obliviscaris pauperem.

13. Propter quid irritavit impius Deum? dicit enim in corde suo: Non requirit.

14. Vides, quoniam tu laborem et dolorem consideras: ut tradas eos in manus tuas.

Tibi derelictus est pauper: orphano tu eris adiutor.

15. Contere brachium peccatoris et maligni; quæretur peccatum illius, et non invenietur.

V. s. n.—Quare, Domine, stas a longe, despicias in temporibus angustia?

In superbia impii ardet pauper: capiuntur in sceleribus quæ cogitaverunt.

Quia laudavit impius desiderium animæ suæ; et avarus applaudens sibi blasphemavit Dominum.

Impius secundum altitudinem furoris sui non requirit: nec Deus in omnibus cogitationibus ejus.

Parturiunt viæ ejus in omni tempore: longe sunt iudicia tua a facie ejus: omnes inimicos suos despiciat.

Loquitur in corde suo: Non movebor: in generatione et generatione ero sine malo.

Maledictione os ejus plenum est, et doli et avaritia: sub lingua ejus dolor et iniquitas.

Sedet insidians juxta vestibula in absconditis, ut interficiat innocentem: oculi ejus robustos circumspiciunt.

Insidiatur in abscondito, quasi leo in cubili, insidiatur ut rapiat pauperem: rapiet pauperem, cum attraxerit eum ad rete suum.

Et contractum subjiciet, et irruet viribus suis valenter.

Dixit in corde suo: Oblitus est Deus, abscondit faciem suam, non respiciet in perpetuum.

Surge, Domine Deus, leva manum tuam: noli oblivisci pauperem.

Quare blasphemavit impius Deum, dicens in corde suo quod non requirat?

Vides, quia tu laborem et furorem respicis, ut detur in manu tua. Tibi relinquuntur fortes tui: pupillo tu es factus adiutor.

Contere brachium impii et maligni: quæres impietatem ejus, et non invenies.